

দ্বিতীয় অধ্যায়
উনবিংশ শতিকাৰ অসমত গ্ৰন্থ প্ৰকাশনৰ অগ্ৰগতি

দ্বিতীয় অধ্যায় উনবিংশ শতিকাৰ অসমত গ্ৰন্থ প্ৰকাশনৰ অগ্ৰগতি

২.০১ অসমীয়া ভাষাত গ্ৰন্থ প্ৰকাশনৰ আৰম্ভণি :

অসমীয়া ভাষাত প্ৰথম মুদ্ৰিত আৰু প্ৰকাশিত গ্ৰন্থখন হ'ল ধৰ্মপুস্তক। নগাঁৱৰ ওচৰৰ কলিয়াবৰত জন্মগ্ৰহণ কৰা আত্মাৰাম শৰ্মাৰ দ্বাৰা অনূদিত 'বাইবেল'ৰ অসমীয়া অনুবাদ হৈছে 'ধৰ্মপুস্তক'^১। বঙ্গদেশৰ শ্ৰীৰামপুৰ অঞ্চলত ব্ৰিটিছ খ্ৰীষ্টান মিছনাৰী উইলিয়াম কেৰীৰ উদ্যোগত এই গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত হৈ ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত প্ৰকাশ হৈ ওলাইছিল। উল্লেখযোগ্য যে, সেই সময়ত অসমৰ ৰাজনৈতিক, সামাজিক তথা বিদ্যায়তনিক কোনো পৰিৱেশেই অনুকূল নাছিল।

ধৰ্মপুস্তক প্ৰকাশৰ সময়ত অসমত আহোমৰ শাসন চলি আছিল। সেই সময়ছোৱাত আহোম শাসনতন্ত্ৰত স্বৰ্গদেউ চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ ৰাজপৰিয়াল আৰু ডা-ডাঙৰীয়াৰ মাজত গৃহ-কন্দল, মোৰামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ বাবে ৰাজপাটক লৈ অস্থিৰ অৱস্থা, বিষয়ববীয়াৰ মাজত দলা-দলি, ৰাজপৰিয়ালৰ মাজত গৃহ-কন্দলৰে অশান্তিকৰ পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হোৱাত অসমত গ্ৰন্থ চৰ্চাৰ কোনো পৰিৱেশ নাছিল।

২.০২ অসমীয়া গ্ৰন্থ মুদ্ৰণৰ বাবে অসমীয়া 'হৰফ' নিৰ্মাণ :

অসমীয়া ভাষাৰ গ্ৰন্থ মুদ্ৰণৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া হৰফেৰে কোনটো বছৰত মুদ্ৰণৰ সূচনা হৈছিল সেই বিষয়ে নিৰ্দিষ্ট তথ্য নাই। আদি অৱস্থাত অসমীয়া আৰু বাংলা মুদ্ৰাক্ষৰ (Type) ৰ একো পাৰ্থক্য নাছিল, তদুপৰি যিসকল খ্ৰীষ্টিয়ান মিছনাৰীৰ উদ্যোগত অসমীয়া ভাষাত মুদ্ৰণৰ সূচনা হৈছিল, সেই সকলেই বাংলা মুদ্ৰণ উদ্যোগৰো জন্ম দিছিল। ব্ৰিটিছ বেপ্টিষ্ট মিছনাৰীসকলে বঙ্গৰ শ্ৰীৰামপুৰত ছপাশাল প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। শ্ৰীৰামপুৰত ছপাশাল বহুওৱাৰ সময়ত বাংলা হৰফ নিৰ্মাণৰ কোনো ব্যৱস্থা নাছিল। মিছনাৰীসকলৰ তত্ত্বাৱধানত পঞ্চানন কৰ্মকাৰ নামৰ এজন কাৰিকৰে প্ৰথম বাংলা হৰফ তৈয়াৰ কৰিছিল।

^১ বাইবেল : অসমীয়া ভাষাত এই গ্ৰন্থখনৰ নাম 'ধৰ্মপুস্তক' ৰূপে অভিহিত।

অসমীয়া গ্ৰন্থ প্ৰকাশনৰ প্ৰাক্কালত যিকেইখন অসমীয়া গ্ৰন্থ মিছনাৰীসকলে প্ৰকাশ কৰিছিল, সেই কেউখন গ্ৰন্থ শ্ৰীৰামপুৰৰ ছপাশালতে মুদ্ৰিত হৈছিল।

১৭৭৮ খ্ৰীঃত নাথানিয়েল ব্ৰাছি হলহেডে ইংৰাজীত লিখা ‘A Grammar of the Bengali Language’^২ নামেৰে বাংলা ব্যাকৰণ চাৰ্লছ উইলকিন্স নিৰ্মিত বাংলা হৰফত প্ৰকাশ হৈছিল। অসমীয়া আৰু বাংলা ছপা হৰফৰ পাৰ্থক্য দেখুওৱা ‘ৰ’ ‘ক’, ‘ক’ আৰু ‘ৰ’ক কেন্দ্ৰ কৰি সেই যুগত কোনো ধৰণৰ মতবিৰোধ নাছিল। প্ৰকৃততে একেই মূলৰ পৰাই উদ্ভৱ হোৱাৰ বাবে এই লিপি দুয়োটি উমৈহতীয়া হৈ পৰে। ‘ৰ’ আৰু ‘ৰ’ৰে নিৰ্মাণ কৰা এই হৰফসমূহ বঙ্গৰ পঞ্চগনন কৰ্মকাৰ^৩ আৰু মনোহৰ কৰ্মকাৰে^৪ ইংৰাজ মুদ্ৰাক্ষৰ নিৰ্মাতা চাৰ্লছ উইলকিন্স^৫ৰ সহযোগিতাত নিৰ্মাণ কৰিছিল।

বৰ্তমান ‘ৰ’ থাকিলেই অসমীয়া লিপি বুলি চিনাক্ত কৰা আৰু ‘ৰ’ থাকিলে বাংলা লিপি হিচাপে ধৰি লোৱা হয়। নাথানিয়েল বি.হলহেডৰ বাংলা ব্যাকৰণ ‘A Grammar of the Bengali Language’ৰ উদাহৰণসমূহত দুয়োবিধ ‘ৰ’ আৰু ‘ৰ’ ব্যৱহাৰ কৰিছে। অৱশ্যে ‘ৰ’ৰ ব্যৱহাৰ দেখা নাযায়। ‘ৰ’ৰ বহুল ব্যৱহাৰৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ১৮৫৬ খ্ৰীষ্টাব্দত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অসমীয়া ছপা হৰফত ‘ৰ’ অন্তৰ্ভুক্ত কৰায়।^৬

মুদ্ৰণ উদ্যোগৰ বিকাশ বেপ্টিষ্ট মিছনাৰীসকল আৰু ব্ৰিটিছ মিছনাৰীসকলৰ বাবেই সম্ভৱ হৈছিল। সেই সময়ত অসমে মুদ্ৰণৰ ক্ষেত্ৰত কলিকতাৰ ছপাশালৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিবলগা হৈছিল। অসমৰ প্ৰকাশকে ছপাশালৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় কাগজ আৰু মুদ্ৰাক্ষৰসমূহো কলিকতাৰ পৰাই আনিবলগা হৈছিল। কলিকতাতই বাংলা হৰফৰ লগতে মাত্ৰ চাৰিটা আখৰ অতিৰিক্তভাৱে তৈয়াৰ কৰি অসমৰ চাহিদা পূৰণ কৰিছিল। উনবিংশ শতিকাত অসমত হৰফ নিৰ্মাণ হোৱা নাছিল। বঙ্গৰ হৰফ নিৰ্মাণকাৰী সংস্থাই অসমৰ মুদ্ৰণ শিল্পক সমৃদ্ধ কৰিলে। অসমৰ মুদ্ৰণ শিল্পীয়ে স্থানীয়ভাৱে এনে হৰফৰ সৃষ্টি কৰাৰ কোনো পদক্ষেপ লোৱাৰ তথ্য নাই। ‘ৰ’, ‘ক’, ‘ক’ আৰু ‘ৰ’ মুদ্ৰাক্ষৰ নিৰ্মাণ কৰি কলিকতাৰ হৰফ নিৰ্মাণ প্ৰতিষ্ঠানে অসমক যোগান ধৰিছিল।

‘অৰুণোদই’ৰ প্ৰকাশকসকলে ছবি ছপা কৰিবৰ নিমিত্তে অসমত সৰ্বপ্ৰথম কাঠৰ ‘ব্লক’ নিৰ্মাণ কৰি ব্যৱহাৰ কৰে। অৱশ্যে এই ‘ব্লক’ সমূহ অসমীয়া বাটৰ দ্বাৰাই নিৰ্মাণ কৰোৱা হৈছিল। মুদ্ৰণ যন্ত্ৰ আদিৰ ক্ষেত্ৰত অসমে সদায় বাহিৰৰ প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিবলগীয়া হয়।

^২ যখন ছাপাখানা এল, শ্ৰীপাশু, প্ৰকা. পশ্চিমবঙ্গ বাংলা অকাডেমি, পৃ.৭৩। বাংলা মুদ্ৰণ ও প্ৰকাশন, সম্পা. চিত্তৰঞ্জন বন্দ্যোপাধ্যায়, আনন্দ পাবলিশাৰ্স প্ৰাইভেট লিমিটেড, কলিকতা-১৯৮১, পৃঃ ৪৫, ৪৭

^৩ পঞ্চগনন কৰ্মকাৰ - উ.কে.আ.শ.ম.ভা.প্ৰ.ছ.প্ৰ.ধ.-সূ.হা., পৃ.১৪১-১৫৬

^৪ উল্লিখিত, পৃ.১৫৯

^৫ পূৰ্বোক্ত, চিত্তৰঞ্জন বন্দ্যোপাধ্যায়, পৃ. ৫৪, ৭৪, ১৫৫, ৩৭২, ৩৭৩

২.০৩ উইলিয়াম কেৰী আৰু অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম মুদ্ৰিত গ্ৰন্থ ‘ধৰ্মপুস্তক’ :

অসমীয়া ভাষাত মুদ্ৰণ আৰু প্ৰকাশনৰ ক্ষেত্ৰত ‘বাইবেল’ৰ অসমীয়া অনুবাদ আৰু মুদ্ৰণৰ বাবে কাম আৰম্ভ হয় ১৮১১-১২ খ্ৰীষ্টাব্দত। ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত প্ৰথম অসমীয়া ছপা গ্ৰন্থৰূপে ‘ধৰ্মপুস্তক’ প্ৰকাশিত হয়। বঙ্গৰ শ্ৰীৰামপুৰত প্ৰতিষ্ঠা লভা বেপ্টিষ্ট মিছন প্ৰেছত ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম ছপা গ্ৰন্থ ৰূপে ‘ধৰ্মপুস্তক’ অন্তৰ্ভাগ (New Testament) প্ৰকাশ পায়। অসমীয়া ‘ধৰ্মপুস্তক’ৰ আগতে বাংলা আৰু ওড়িয়া ভাষাতো ‘ধৰ্মপুস্তক’ নামেৰেই বাইবেলৰ অনুবাদ প্ৰকাশিত হৈছিল। অসমীয়া ভাষাত অনূদিত ‘ধৰ্মপুস্তক’ত কেৰীয়ে নিজে গ্ৰীক ভাষাৰ বাইবেলৰ লগত বিজাই চাই প্ৰয়োজনীয় সংশোধন আৰু সংযোজন কৰি দিয়ে। ‘ধৰ্মপুস্তক’ৰ অন্তৰ্ভাগ (New Testament) ৰ ২০ বছৰ পাছত বাইবেলৰ ‘পুৰণি নিয়ম’ (Old Testament) প্ৰকাশ কৰে ১৮৩৩ খ্ৰীষ্টাব্দত। সেই সময়ৰ অসমীয়া ভাষাৰ পুথিসমূহত ব্ৰজাৱলী ভাষা ব্যৱহাৰ হোৱাৰ দৰে ‘ধৰ্মপুস্তক’ত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষা সম্পূৰ্ণকৈ পুৰণি অসমীয়া ভাষা নাছিল; ই আছিল আধুনিকতাৰ পৰশ পোৱা অসমীয়া ভাষাৰ এক পৰিৱৰ্তিত ৰূপ।

১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত প্ৰকাশিত ‘ধৰ্মপুস্তক’ অসমীয়া সংস্কৰণত ব্যৱহৃত লিপিৰ নমুনা

শুভবাৰ্তা মাতিওভনিত।—

প্ৰথম পৃষ্ঠা—

আবৰহামৰ মন্ত্ৰি দাওদৰ মন্ত্ৰি দ্বিষ্ট খ্ৰীষ্টৰ পুত্ৰ
প্ৰথম এই পৃষ্ঠা।—

- ১ আবৰহামে দ্বিষ্টক ওপতালে আৰু দ্বিষ্টকে যজ্ঞাক
- ৩ বন্ধ ওপতালে আৰু যজ্ঞাকৰে দ্বিষ্টদাহকে তেওঁৰ ভায়েক
- ইউকে ওপতালে আৰু দ্বিষ্টদাহে তাৰমকে তৰায়ে
- ওমৰৰ গৰ্ভ ওপতালে আৰু তাৰমো য়মৰোশক ওপ
- ৪ তালে আৰু য়মৰোশে হামক ওপতালে আৰু হামে
- আমিনদাবক ওপতালে আৰু আমিনদাবে নমোমনক ওপ
- ৫ তালে নমোমোনে শলমাক ওপতালে আৰু শলমায় বোআ
- ৬ তক হামৰৰ গৰ্ভ ওপতালে আৰু বোআয়ে ওবেদক
- ৭ তক গৰ্ভ ওপতালে আৰু ওবেদে দ্বিষ্টক ওপতালে
- দ্বিষ্ট দাওদৰতক ওপতালে আৰু দ্বিষ্টদাহক
- ৮ তক আৰু তাইৰ গৰ্ভ দাওদৰতক শলমনক
- ৯ ওপতালে আৰু শলমোনে বেথবামক ওপতালে আৰু
- বেথবামে আবিয়াহক ওপতালে আৰু আবিয়াহে আ
- ৮ মাক ওপতালে আৰু আমায় দ্বিষ্টোশাফটক ওপতালে
- আৰু দ্বিষ্টোশাফটে যোৰামক ওপতালে আৰু যোৰামে
- ৯ ওতিয়াহক ওপতালে আৰু ওতিয়াহে যোৰামক ওপতালে

২.০৪ ঊনবিংশ শতিকাত প্রকাশিত প্রথম অসমীয়া ছপা গ্ৰন্থ ‘ধৰ্ম্মপুস্তক’ প্ৰকাশৰ সময় সম্পৰ্কে হোৱা তথ্য বিভাটৰ এটি সমীক্ষাত্মক অধ্যয়ন :

অসমৰ গ্ৰন্থ প্ৰকাশনৰ ইতিহাসত, অসমীয়া ভাষাত প্ৰথম ছপা গ্ৰন্থখনৰ নাম হ’ল ‘ধৰ্ম্মপুস্তক’। ১৮১৩ খ্ৰীঃত আত্মাৰাম শৰ্ম্মাৰ দ্বাৰা অনুদিত আৰু উইলিয়াম কেৰীৰ উদ্যোগত প্ৰকাশ পোৱা গ্ৰন্থখনিৰ প্ৰকাশৰ চন, তাৰিখক লৈ কিছু আসোঁৱাহ নথকা নহয়। এই সম্পৰ্কে শুদ্ধ তথ্যৰ সন্ধান বিচাৰি আমি অধ্যয়ন কৰিছিলো।

জৰ্জ আব্ৰাহাম গ্ৰীয়াৰ্ছন : শ্ৰীৰামপুৰত প্ৰতিষ্ঠা হোৱা ব্ৰিটিছ খ্ৰীষ্টান মিছনাৰীসকলে ভাৰতীয় গ্ৰন্থ জগতলৈ আগবঢ়োৱা অৱদানৰ বিষয়ে ভাৰতীয় ভাষা, সাহিত্য, প্ৰকাশিত গ্ৰন্থাদিৰ জৰীপ কৰোতা জৰ্জ আব্ৰাহাম গ্ৰীয়াৰ্ছনে একাধিক তথ্য লিপিবদ্ধ কৰি থৈ গৈছে। ১৯০৩ খ্ৰীঃত যুগুত কৰা ‘The Early Publications of the Serampore Missionerier : A Contribution to Indian Bibliography’ শীৰ্ষক টোকাত ‘ধৰ্ম্মপুস্তক’ৰ অসমীয়া অনুবাদৰ কাম ১৮১৩ খ্ৰীঃত শেষ হোৱাৰ কথা লিপিবদ্ধ কৰিছে, কিন্তু ছপা ৰূপত গ্ৰন্থাকাৰে প্ৰকাশ হোৱা-নোহোৱা সম্পৰ্কে স্পষ্ট তথ্য দিয়া নাই।^৬ আনহাতে ১৯০৩ খ্ৰীঃতে গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ দ্বাৰা সংকলিত আৰু সম্পাদিত ‘Linguistic Survey of India’ ৰ ৫ ম খণ্ডৰ ১ নং ভাগত উল্লেখ কৰা বক্তব্যৰ লগত পূৰ্বে উল্লেখ কৰা বক্তব্যৰ প্ৰভেদ পৰিলক্ষিত হৈছে।

গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ ‘The Linguistic Survey of India’ (১৯০৩-২৮) ত প্ৰকাশিত গ্ৰন্থলানিত ঊনবিংশ শতিকাৰ ভাৰতীয় ভাষাৰ উত্থান-পতন তথা উন্নয়নৰ বিপুল তথ্য সন্নিৱিষ্ট কৰি সম্পাদনা কৰিলে। সেই তথ্যসমূহ গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ নেতৃত্বত বিংশ শতিকাৰ প্ৰাক্কালত সংগ্ৰহ কৰি শৃংখলাবদ্ধভাৱে প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছে। কিন্তু সেই সংগ্ৰহ আৰু সম্পাদিত গ্ৰন্থ সম্ভাৱ যথেষ্ট সম্পদশালী যদিও, গ্ৰীয়াৰ্ছনে যুগুতোৱা সকলো তথ্য বিতৰ্কৰ উদ্ভৱ নহয়। গ্ৰীয়াৰ্ছনে ইংৰাজীত লেখা উক্ত বিৱৰণী মতে, - ‘বাইবেল’ৰ অসমীয়া ভাষালৈ অনুবাদৰ কাম ১৮১২ খ্ৰীষ্টাব্দত আৰম্ভ হৈছিল। ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত অনুবাদৰ কাম প্ৰায় শেষ হোৱা (nearly completed) বুলি লিপিবদ্ধ কৰিছে। আনহাতে গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ ১৮২০ খ্ৰীষ্টাব্দৰ টোকাৰ মতে প্ৰায় দুবছৰৰ আগত ‘বাইবেল’ৰ অসমীয়া সংস্কৰণৰ মুদ্ৰণৰ কাম শেষ হৈছে। গ্ৰীয়াৰ্ছনে ‘Fifth Memoir,

^৬ Fourth Memoir, Dated June, 1812, Assam.N.T.* partly translated. Fifth Memoir. Dated 1813, Assam, Translation of N.T. nearly completed. Printing advanced to middle of St.Matthew. Sixth Memoir. Dated March, 1816 : Assamese, the same progress. Seventh Memoir. Dated December 1, 1820 : Assam, N.T. printed nearly two years ago. O.T. ** in the press. Eighth Memoir. Dated December, 1821 : Assam, O.T. Issued. Tenth Memoir. Dated July 4, 1832 : Assam. Historical Books and Hagiographa Printed and Prophetical books in the press.” * N.T. - New Testament. * O.T. - Old Testament.

Dated 1813, Assam Translation of N.T. (New Testament) Nearly completed' বুলি উল্লেখ কৰিছে। গ্ৰন্থখনিৰ 'বেটুপাত' আৰু 'নামপত্ৰ'ত প্ৰকাশৰ তাৰিখ 'ইংৰাজী ১৮১৩ সঁক' বুলি উল্লেখ কৰাতো কিছু তৰ্কৰ সূচনা হয়। ইয়াত 'ইংৰাজী' শব্দটোক 'খ্ৰীষ্টাব্দ'ৰ কথাকেই ধৰি লোৱা হৈছে যদিও তাৰিখৰ পিছফালে দিয়া 'সঁক' শব্দই কিছু প্ৰশ্নৰ উদ্ৰেক কৰে।

The British and Foreign Bible Society, London ৰ T.H. Darlow আৰু H.F. Moule ৰ দ্বাৰা প্ৰণীত *'Historical Catalogue of the Printed Editions of Holy Scripture'* গ্ৰন্থখনত অসমীয়া ভাষাত প্ৰকাশ পোৱা 'ধৰ্ম্মপুস্তক' গ্ৰন্থখনৰ সন্দৰ্ভত নিম্নোক্ত ধৰণে উল্লেখ কৰিছে।

“The earliest portion of the Scripture printed in Asami. Translated by a native pundit from the Bengali version.” ‘An edition of 1,000 copies, printed at the Serampore Press, aided by a grant of £500 from the B.F.B.S.’ (The British and Foreign Bible Society). English title (dated 1819) Asami (Asami = আসামী) title (dated 1813), list of books and notes Pp.864.”^৭

ডাৰল' আৰু মৌলেৰ দ্বাৰা উল্লেখিত তথ্যই কোনো স্পষ্ট মত প্ৰকাশ কৰা নাই; বৰঞ্চ *English Title 1819* আৰু *Asami Title 1813* বুলি কৈ পুনৰ এক বিভ্ৰান্তিৰহে সৃষ্টি কৰিছে।

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন : *“The whole of the Bible was translated and published by the Serampore missionaries with the aid of Atmaram Sharma, an Assamese Pandit in the year 1813.”^৮*

গুণাভিৰাম বৰুৱা : *“...তাত ছপাখানা আৰু কাগজৰ কল ফুকনে চালে। মানৰ দিনৰ পূৰ্বেই কলিয়াবৰৰ আত্মাৰাম নামে এজন অসমীয়া ব্ৰাহ্মণে গৈ শ্ৰীৰামপুৰত বাস কৰি আছে। তাত বিয়া কৰাইছে। সতি-সন্তান আছে। তেওঁ ছপাখানাৰ পণ্ডিত আছিল। তেওঁৰ সাহায্যত ড° কেৰী পাদ্ৰী চাহাবে প্ৰথমে অসমীয়াত খ্ৰীষ্টিয়ান বাইবেল শাস্ত্ৰ ছপায়।”^৯*

^৭ *'Historical Catalogue of the Printed Editions of Holy Scripture'* লগুনস্থিত The British and Foreign Bible Society (Estd.1804)The Bible House, 146 Queen Victoria Street, E.C., 14, London, ১৯০৩ খ্ৰীঃ।

^৮ Anandaram Dhekial Phukan, *A Few Remarks on The Assamese Language and on Vernacular Education.*

^৯ গুণাভিৰাম বৰুৱা, 'আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জীৱন-চৰিত', পৃ.৬৭

দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱা : “.....তেওঁলোকে (খ্ৰীষ্টান মিছনাৰী) কলিয়াবৰৰ পৰা আত্মাৰাম শৰ্মা নামেৰে এজন অসমীয়া পণ্ডিতক শ্ৰীৰামপুৰলৈ নিয়ায়। তেওঁৰ হতুৱাই গোটেইখন বাইবেল পুথি ভঙ্গাই ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত ছপা কৰি বাইজৰ আগলৈ উলিয়ালে।”^{১০}

ডিম্বেশ্বৰ নেওগ : “...এই শ্ৰীৰামপুৰৰ মিছনেৰীসকলেই বঙলা ভাষাৰ উপৰিও অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত চকু দিছিল আৰু ১৮১১ ত নগাঁও কলীয়াবৰৰ আত্মাৰাম শৰ্মাক শ্ৰীৰামপুৰলৈ নি তেওঁৰ হতুৱাই গোটেই বাইবেল গ্ৰন্থ অসমীয়ালৈ ভঙাই ১৮১৩ ত প্ৰকাশ কৰায়।”^{১১}

বাণীকান্ত কাকতি : “...With the publication of *The Bible in Assamese prose* by the American Baptist Missionaries in 1819, the modern period of Assamese begins”.^{১২}

সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা : “...It is to be noted that the first printed Assamese book is the translation of the Holy Bible published by the Assam Branch of American Baptist Mission as early as 1813. The translation conveys the full spirit of the original Bible.”^{১৩}

সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞাই উক্ত লিখনিত অসমীয়া ভাষাত প্ৰকাশিত প্ৰথম ছপা গ্ৰন্থখনৰ প্ৰস্তুতকৰ্তা 'Assam Branch of American Baptist Mission' বুলি লিখিছে যদিও ভূঞাৰ দ্বাৰা প্ৰণীত 'Early British Relations with Assam' নামৰ আন এখন গ্ৰন্থত লিখিছে,-

“The first printed book was a translation of the Holy Bible made by Atmaram Sarma and Published by the Serampore Missionaries in 1813.”^{১৪}

ভূঞাৰ উক্ত লিখনিত 'Assam Branch American Baptist Mission' বুলি লিখা বক্তব্য প্ৰকৃততে British Baptist Mission হে হ'ব লাগিছিল। কাৰণ ১৮১৩ খ্ৰীঃত অসমত আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট মিছন নাছিল।

^{১০} দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱা - 'অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'

^{১১} ডিম্বেশ্বৰ নেওগ, অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী, শুননী প্ৰকাশ, যোৰহাট, ১৯৫৭, পৃ. ৫৬৮

^{১২} Bani Kanta Kakoti, *Assamese – Its Formation And Development*, LBS, Ed, 2007, Pp.16,

^{১৩} 'Why Bible Should be Read', Pub. by Peach Centre, Ambari, Guwahati in May, 2009, Pp. 14-15.

^{১৪} Suryya Kumar Bhuyan, *Early British Relations with Assam*, Pub. by DHAS Gauhati in 1949, Pp.38.

বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা : “*The English Missionaries Carey and Marshman had started work in this direction from Serampore near Calcutta, and in collaboration with an Assamese Pandit, Atmaram Sarma of Kaliabar (Nowgong District), they had translated the entire Bible into Assamese and published it from Serampore in 1813. This was the first Assamese book in print.*”^{১৫}

মহেশ্বৰ নেওগ : “... কেৰি আদি শ্ৰীৰামপুৰীয়া মিছনেৰিসকলৰ কল্যাণতে প্ৰথম অসমীয়া ছপা কিতাপ ১৮১৩ ত “ধৰ্মপুস্তক” ওলায়। আৰু পুথিখনৰ মুদ্ৰণত ব্যৱহৃত ছপাখানাৰ হৰফ পুৰণি অসমীয়া লিপি নহয়, বৰং শ্ৰীৰামপুৰত মুদ্ৰণকলাৰ সংপৰীক্ষাৰ এই কালছোৱাৰ কোনো ছপা বঙলা হৰফৰে ই প্ৰকাৰভেদ। কেইটামান হৰফৰ বাদে বাকীবোৰ অসমীয়া আখৰৰ কাম যে বটালীৰে কটা বা সাঁচত ঢলা বঙলা হৰফেৰেই নিৰ্বিবাদে চলাই দিব পাৰি, সেই কথা কেৰি আদিয়ে নিশ্চয় বুজিছিল।”^{১৬}

সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা : “অনুবাদ-কাৰ্য ১৮১০ খ্ৰীষ্টাব্দ মানত সম্পূৰ্ণ কৰি কেৰী চাহাবৰ হাতত অপৰ্ণ কৰে। কেৰী চাহাবে সেই অনুবাদ প্ৰয়োজন অনুসৰি সংশোধন কৰি কেবাজনো অসমীয়া পণ্ডিতৰ হতুৱাই পৰীক্ষা কৰাই ছপাশালত দিয়ে ১৮১০ খ্ৰীষ্টাব্দত। অসমীয়া ছাত্ৰ লক্ষ্মীকান্ত তৰ্কালংকাৰ, পদ্মধৰ বিদ্যাবাগীশ, বিশ্বনাথ তৰ্কালংকাৰ। এওঁলোকে সেই সময়ত নৱদীপত অধ্যয়ন কৰি আছিল। তেওঁলোকে অভিমত দাঙি ধৰি কেৰী চাহাবলৈ লিখিছিল- ‘...We have an eyed the specimen of Assamese scriptures which you have send to us. We have read and understood it; it is excellently done. Whoever of Assam shall read this book, will understand it.’ তেওঁলোকৰ বাহিৰেও আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ পিতৃ বুৰঞ্জী লেখক হলিৰাম ঢেকিয়াল ফুকন আৰু গোৱালপাৰাত থকা আহোম ৰজাৰ প্ৰতিনিধিয়েও সেই অনুবাদক অনুমোদন জনাইছিল। আত্মাবামৰ অনুবাদ কেৰী চাহাবে সংশোধন কৰি ছপাশালত ১৮১২ খ্ৰীষ্টাব্দত দিয়ে; কিন্তু দুৰ্ভাগ্যক্ৰমে ছপাশালত জুই লাগি অসমীয়াকে আদি কৰি কেইবাটাও ভাৰতীয় ভাষাৰ অনুবাদ বহু পৰিমাণে নষ্ট হোৱাত বহু পৰিশ্ৰমেৰে নতুন প্ৰেছ তৈয়াৰ কৰি ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত বাইবেলৰ ‘নিউ টেষ্টামেণ্ট’ ‘ধৰ্মপুস্তক’ নামেৰে প্ৰকাশ পায়। ১৮১৯ খ্ৰীষ্টাব্দত ইয়াৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণ প্ৰকাশ পায়। ‘অ’ল্ড টেষ্টামেণ্ট’ৰ ‘পুৰণি নিয়ম’সহ বাইবেল ১৮৩৩ খ্ৰীষ্টাব্দত কেৰী চাহাবৰ তত্ত্বাৱধানত প্ৰকাশ পায়। ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত কেৱল ‘New Testament’ হে প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। তাৰে পুনৰ মুদ্ৰণ হৈছিল ১৮১৯ খ্ৰীষ্টাব্দত।

^{১৫} Birinchi Kumar Barua (Ed), *History of Assamese Literature*, Sahitya Akademi, New Delhi, 2016. Pp.104.

^{১৬} মহেশ্বৰ নেওগ (সম্পা.), *অৰুণোদই* (১৮৪৬-১৮৫৫), প্ৰকা. অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ভূমিকা পৃষ্ঠা ৭৩.

বাইবেলৰ দুয়োটা খণ্ড আত্মাৰামেই অনুবাদ কৰিছিল বুলি ধাৰণা হয়; কাৰণ উনবিংশ শতিকাৰ চতুৰ্থ দশকলৈকে আত্মাৰাম জীয়াই থকাৰ যথেষ্ট প্ৰমাণ পোৱা যায়।^{১৭}

উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী : “...The Assamese letters, employed in writing the manuscripts, appeared in printed forms due to the efforts of missionaries. The first printed Assamese book is the translation of the Bible by Atmaram Sharma, named Dharmapustaka in 1813. This was first printed at Srirampur after the model of the letters of the Assamese manuscripts.”

মহেন্দ্ৰ বৰা : “ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম মুদ্ৰিত গ্ৰন্থ আত্মাৰাম শৰ্মাৰ বাইবেল - কেৰী চাহেবৰ উৎসাহৰ পৰিণতি। তাৰিখ সম্পৰ্কে আমি দুটা ভিন্ন মত লক্ষ্য কৰিছোঁ। ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ মতে ১৮১৩ ত মুদ্ৰিত (দ্রঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী, পৃ.৫৬৮), সজনীকান্ত দাসৰ মতে ১৮১৯ ত মুদ্ৰিত (বাংলা গদ্যৰ প্ৰথম যুগ, পৃ.১৩১)।

নন্দ তালুকদাৰ : “১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত আত্মাৰাম শৰ্মা অনুদিত বাইবেল ‘ধৰ্মপুস্তক’ নামেৰে ছপা হৈ ওলাল। এইখনেই প্ৰথম অসমীয়া ছপা পুথি। ‘ধৰ্মপুস্তক’ৰ মুঠ পৃষ্ঠা ৮৬৪। সেই সময়ত অসমৰ ৰাজপাটত স্বৰ্গদেউ চন্দ্ৰকান্ত সিংহ। তেতিয়া পাশ্চাত্য সভ্যতা, শিক্ষা, আদৰ্শ অসম দেশৰ চাৰিসীমাৰ বাহিৰত।” তালুকদাৰে এই বিষয়ে তেওঁৰ ‘Assam In The 19th Century’ গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছে এইদৰে,-

“In the Pre-British era, the Baptist Missionary Society tried to work in Assam. As a first step, the Serampore Missionaries got the Bible translated into Assamese by Atmaram Sarma of Kaliabar, Nowgong, and published it in 1813. This Assamese version of the Bible ‘Dharmapustak’ was also the first printed book in the language. Although the Bengali and Assamese languages differ from each other, the Assamese and Bengali scripts are almost the same excepting ‘r’ and ‘wa’ in Assamese. The sounds of course, are different.”^{১৮}

এ.কে.গাৰ্ণি (Albanus Kimball Gurney) : “...First attempt, Carey’s Version. – Before the establishment of the Assam Baptist Mission, an attempt was made to

^{১৭} সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা, আত্মাৰাম শৰ্মা স্মাৰক বক্তৃতা, ‘বক্তৃতাপুঞ্জ’, ১ আগষ্ট, ১৯৯০, কলিয়াবৰ মহাবিদ্যালয়।

^{১৮} Nanda Talukdar ৰ ‘Assam & The 19th Century’, Bhabani Books and Nanda Talukdar Foundation, Pp.91

give the Assamese a whole Bible. Dr. Carey included the Assamese in his scheme of translating the Bible into all the languages of India. This translating into Assamese was begun in 1811 the New Testament was completed in 1819, and the whole Bible was ready and printed in 1833. This translation is not a good one. Dr. Carey had no acquaintance with the Assamese. The whole work was entrusted to an Assamese pundit. Hence the work contains so many Sanscrit terms as to make it unintelligible to the people. Therefore it cannot be said that the Assamese possess a whole Bible in Carey's version."^{১৯}

Milton S. Sangma ৰ *History of American Baptist Mission in North-East India* গ্ৰন্থৰ মতে,-

"Translation of the New Testament began in 1811 and was completed in 1813, and the whole Bible was ready in 1833".^{২০}

গ্ৰীয়াৰ্ছনে 'ধৰ্ম্মপুস্তক' (New Testament) অসমীয়া সংস্কৰণৰ সন্দৰ্ভত লিখা টোকাত ১৮১৩, ১৮১৮, ১৮২০ খ্ৰীষ্টাব্দৰ বিষয়ে দিয়া তথ্যও স্পষ্ট নহয়। আমাৰ উপলব্ধি মতে সম্ভৱতঃ গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ টোকাৰেই ভিত্তি কৰি বাণীকান্ত কাকতি, এ.কে.গাৰ্গি আদিয়ে 'নিউ টেষ্টামেণ্ট'ৰ অসমীয়া অনুবাদ ১৮১৯ বা ১৮২০ খ্ৰীষ্টাব্দত প্ৰকাশ হোৱা বুলি উল্লেখ কৰিছে।

ডিম্বেশ্বৰ নেওগ মন্তব্য : অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম ছপা গ্ৰন্থ 'ধৰ্ম্মপুস্তক' (অন্তভাগ) গ্ৰন্থখন ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দতেই প্ৰকাশ হোৱাৰ কথা স্পষ্ট ভাষাৰে কৈ, অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী প্ৰণেতা ডিম্বেশ্বৰ নেওগে উক্ত গ্ৰন্থৰ 'আগকথা' ৰূপে লিখা পাঠাংশত বাণীকান্ত কাকতিৰ লিখনি বিষয়ত প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰকাশ কৰিছে এইদৰে,-

'...কাকতিৰ অনেক কথা উপৰুৱা, উদাহৰণস্বৰূপে তেওঁ হ'ঠাৎ লিখিলে : 'With the publication of The Bible in Assamese prose by the American Baptist Missionaries in 1819, the modern period of Assamese begins.' কিন্তু স্বৰূপতে ১৮৩৬ ৰ আগত আমেৰিকাৰ বেপ্টিষ্ট মিছনাৰী অসমলৈ অহা নাছিল, আৰু যোৱা

^{১৯} A.K. Gurney, *Papers and Discussions Published in Assam Mission Jubilee Conference held in Nowgong on 18-29 Dec. 1886*. Printed at Baptist Mission Press, Calcutta, and Pub. by Assam Mission of the American Baptist Missionary Union in 1887.

^{২০} M.S. Sangma, *History of American Baptist Mission in North-East India*, Pp.55.

শতিকাৰ দুকুৰি বছৰৰ আগৰ লেখৰ কোনো অসমীয়া পুথি যে তেওঁলোকে ছপোৱা নাছিল তাৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণ মোৰ সেই প্ৰসঙ্গৰ আলোচনাত আছে। শ্ৰীৰামপুৰৰ মিছনেৰীসকলে বাংলা ভাষালৈ বাইবেলৰ ভাঙনি কৰি পাছত অসমৰ কলীয়াবৰৰ পৰা আত্মাৰাম শৰ্মা নামে এজন লোকক নি ১৮১৩ ত তাৰ অসমীয়া ভাঙনি কৰাইছিল, আৰু এইখন পুথিৰে পাছৰ কোনো সংস্কৰণ দেখি কাকতিয়ে তাকে আমেৰিকাৰ বেপ্টিষ্ট মিছনেৰীসকলৰ বুলি সেই পুথিত ভুলকৈ লিখাটো দুখৰ কথা।^{২১}

‘ধৰ্মপুস্তক’সম্পৰ্কত সামৰণিত ক’ব পাৰি যে,- শ্ৰীৰামপুৰত থকা বেপ্টিষ্ট মিছন প্ৰেছটি ১৮১২ খ্ৰীঃত এক বহুৎ অগ্নিকাণ্ডত পতিত হৈছিল, সেই অগ্নিকাণ্ডত প্ৰেছৰ মেচিন পত্ৰ আদি নিৰাপদে ৰক্ষা পৰিছিল যদিও কাগজৰ গুদাম, মুদ্ৰণ হৰফ ৰখা কোঠা আদি অগ্নিকাণ্ডত যথেষ্ট পৰিমাণে ক্ষতিগ্ৰস্ত হয়। অগ্নিকাণ্ডত ছপাশালটিত ৰামায়ণৰ বঙ্গানুবাদকে আদি কৰি ইতিমধ্যে মুদ্ৰিত গ্ৰন্থৰ পৃষ্ঠায়ুক্ত ফৰ্মা সমূহো ক্ষতিগ্ৰস্ত হয়। সেই অগ্নিকাণ্ডত ইতিমধ্যে ছপা হোৱা অসমীয়া ধৰ্মপুস্তক গ্ৰন্থৰ ছপা পৃষ্ঠায়ুক্ত ফৰ্মাও নাইকীয়া হ’ব পাৰে আৰু থাকি যোৱা ফৰ্মাসমূহেৰেই ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত ‘ধৰ্মপুস্তক’ৰ অন্তৰ্ভাগ ৰূপে অসমীয়া সংস্কৰণটি প্ৰকাশ হৈ ওলায়।

সিদ্ধান্তলৈ আহিব পাৰি যে ‘ধৰ্মপুস্তক’ ‘অন্তৰ্ভাগ’ৰ দুটা সংস্কৰণ হৈছিল। প্ৰথমটো ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত আৰু দ্বিতীয়টো ১৮২০ খ্ৰীষ্টাব্দত। কিয়নো ১৮২০ খ্ৰীষ্টাব্দ বুলি উল্লেখ থকা সূচাঙ্ক পৃষ্ঠাটিত ‘The Holy Bible Containing The Old and New Testaments’ আৰু ভিতৰৰ পৃষ্ঠাটিত ‘Vol V. Containing the New Testaments.’ আৰু দুয়োটা খণ্ডৰ সংকলন বুলি উল্লেখ কৰিছে। আনহাতে শ্ৰীৰামপুৰ মিছনেৰীসকলৰ উদ্যোগত প্ৰকাশিত গ্ৰন্থসম্ভাৰৰ বিষয়ে জি.এ.গ্ৰীয়াৰ্ছনে যুগুতোৱা টোকাতে এই বিষয়ে উল্লেখ আছে।

বাণীকান্ত কাকতিৰ ‘Assamese : Its Formation and Development’ ৰ মূল উদ্দেশ্যৰ লগত ‘ধৰ্মপুস্তক’গ্ৰন্থৰ প্ৰসঙ্গ প্ৰত্যক্ষভাৱে নাই। গতিকে ভুলবশতঃ উল্লেখ হোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে। ধৰ্মপুস্তকৰ প্ৰকাশ ১৮১৩, ১৮১৯, ১৮২০ খ্ৰীঃত বুলি উল্লেখ থকা গ্ৰন্থসমূহত সংস্কৰণৰ উল্লেখ নাই।

‘ধৰ্মপুস্তক’ সম্পৰ্কে উইলিয়াম কেৰীৰ স্থিতি : গ্ৰন্থখনৰ অনুবাদক আত্মাৰাম শৰ্মাকে আদি কৰি পাণ্ডুলিপি পৰীক্ষণ, নতুন আখৰ খোদাই কৰি বৰ্ণ বিন্যাস (কম্পোজ), মুদ্ৰণ, গ্ৰন্থ-বন্ধনকে ধৰি যাৰতীয় কামৰ তদাৰকীৰে প্ৰকাশনৰ উদ্যোগ লোৱা স্বয়ং উইলিয়াম কেৰীয়ে গ্ৰন্থখনৰ ‘বেটুপাত’ আৰু ‘নামপত্ৰ’ সূচাঙ্ক পৃষ্ঠাত গ্ৰন্থখনৰ মুদ্ৰণৰ সময়, ‘ইংৰাজী ১৮১৩ শঁক’ বুলি উল্লেখ কৰিছে। সেই সময়ত অসমত বৰ্ষ

^{২১} ডিব্ৰুগড় নোঙা, অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী, চতুৰ্থ সং, ১৯৫৭, গুৱাহাটী প্ৰকাশ, যোৰহাট, আগকথা পৃঃ ১০ (॥২০)

গণনাত ‘শক’ ব্যৱহৃত হৈছিল। যিহেতু গ্ৰন্থখনি অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰা হৈছিল সেয়ে খ্ৰীঃৰ সলনি শক ব্যৱহাৰ কৰা হ’ল কিন্তু খ্ৰীঃ আৰু শকৰ মাজত থকা সংখ্যাৰ পাৰ্থক্যটো কৰা নহ’ল। ১৮১৩ শকাব্দ মানে বুজোৱা হয় ১৮৯১ খ্ৰীঃ। গতিকে সেয়া ভুলৱশতঃ শক বুলি উল্লেখ কৰা হৈছিল।

তথ্য মতে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে শ্ৰীৰামপুৰৰ বেপ্টিষ্ট মিছন প্ৰেছৰ ‘ছপাখানা’ চাবলৈ ১৮৫২ খ্ৰীঃৰ জানুৱাৰীত শ্ৰীৰামপুৰলৈ গৈছিল। লগত গুণাভিৰাম বৰুৱাও আছিল। শ্ৰীৰামপুৰত ঢেকিয়াল ফুকনে আত্মাৰাম শৰ্মাক লগো পাইছিল। সেই সম্পৰ্কে গুণাভিৰাম বৰুৱাই লিখিছে,-

“তাত ছাপাখানা আৰু কাগজৰ ক’ল ফুকনে চালে। মানৰ দিনৰ পূৰ্বেই কলিয়াবৰৰ আত্মাৰাম নামে এজন ব্ৰাহ্মণ গৈ শ্ৰীৰামপুৰত বাস কৰি আছে। ....তেওঁৰ সাহায্যতে ডাক্তৰ (ডাক্তৰ) কেৰী চাহাবে প্ৰথমে অসমীয়াত খ্ৰীষ্টিয়ানৰ বাইবেল শাস্ত্ৰ ছপায়।”

আমেৰিকাৰ *Centre for Study of the Life and Work of William Carey*, ৰ *Annotated Bibliography*ত *Serampore Translations of the Bible* বিভাগত থকা তথ্য মতে, নিম্নোক্ত গ্ৰন্থ কেইখনৰ তথ্য তেওঁলোকৰ *Data Directory*^{২২} ত সন্নিৱিষ্ট হৈ আছে এনেদৰে,-

“*Carey, William et al*^{২৩} [*New Testament. Assamese*]. *Serampore : Mission Press, 1813, The Holy Bible, Containing the Old and New Testament, Translated from the Originals into the Assam Language. By the Serampore Missionaries. Vol. V. Containing the New Testament. Serampore : Printed at the Mission Press, 1819.*

The Holy Bible... [New Testament only] Translated from the Original into the Assam language by the Serampore Missionaries. Vol. 5. Serampore : Mission Press, 1820. and Serampore Missionaries. The Holy Bible Translated from the Original Tongue into the Assamese Language. [Serampore]: Serampore Press, 1833.”

১৯০৩ খ্ৰীঃত গ্ৰীয়াৰ্ছনে সংকলন আৰু সম্পাদনা কৰা *Linguistic Survey of India, Vol V, Pt.I* গ্ৰন্থৰ ‘*Specimens of the Bengali and Assamese Languages*’ ত ‘ধৰ্ম্মপুস্তক’ৰ প্ৰকাশন ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দত হৈছে বুলি লিপিবদ্ধ কৰি থৈ গৈছে। টোকাটিত থকা পাঠাংশ,-

^{২২} *D.D.*- *Database Directory*

^{২৩} *et al.*- *An Abbreviation of Latin Phrase means 'and others'*

“The Whole of the Bible was translated in Assamese by the Serampore Missionaries with assistance of Atma-ram-Harmma, in the year 1813, and several editions have since been issued. In later years the American Baptist Mission Press has issued a large number of works, religious and lavy, and has done much to keep the language pure and uncontaminated by the neighbouring Bengali.”^{২৪}

ভাৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত গ্ৰন্থৰ তথ্য : ভাৰত চৰকাৰৰ প্ৰকাশন বিভাগে প্ৰকাশ কৰা *The Gazetteer of India, Vol-2* ত প্ৰকাশ কৰা তথ্য মতে ১৮১৩ খ্ৰীঃত আত্মাৰাম শৰ্মাৰ দ্বাৰা অনুদিত বাইবেলৰ অসমীয়া সংস্কৰণটি প্ৰকাশনৰেই, অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিক যুগৰ সূচনা হয়। *The Gazetteer of India, Vol-2* ত প্ৰকাশ পোৱা টোকা,-

“... With the Publication of the Bible translated into Assamese by Atmaram Sarma in 1813, from Serampore, the modern era of Assamese Literature began.”^{২৫}

উল্লিখিত তথ্যসমূহ পৰ্যবেক্ষণ কৰি আৰু বিভিন্ন জিজ্ঞাসু গৱেষকে মন্তব্য আগবঢ়োৱা টোকা বা বিৱৰণত পোৱা তথ্যসমূহত উল্লেখ কৰা বক্তব্যসমূহৰ উপৰি উইলিয়াম কেৰীৰ উদ্যোগত প্ৰকাশিত ‘ধৰ্মপুস্তক’ গ্ৰন্থখনত মুদ্ৰিত বক্তব্য পঢ়ুৱৈ সমাজৰ বাবে সৰ্বাধিক গ্ৰহণযোগ্য তথ্য। সেয়ে অন্য বিদ্ৰান্তিমূলক বিষয়সমূহলৈ নগৈ ‘ধৰ্মপুস্তক’ (অন্তভাগ) ১৮১৩ খ্ৰীষ্টাব্দৰ অসমীয়া সংস্কৰণটিয়েই অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম মুদ্ৰিত গ্ৰন্থ ৰূপে তথ্যগত দিশৰ পৰা সত্য আৰু অসমৰ ইতিহাসত এই গ্ৰন্থখনেই অসমৰ গ্ৰন্থ প্ৰকাশনৰ ইতিহাসত প্ৰথম মুদ্ৰিত আৰু প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ ৰূপে গ্ৰহণযোগ্য।

২.০৫ অসমত মুদ্ৰিত আৰু প্ৰকাশিত প্ৰথম গ্ৰন্থ ‘Spelling Book in English, Assamese and Tai’ ৰ সম্পৰ্কে তথ্য :

১৮১৩ খ্ৰীঃত ব্ৰিটিছ বেপ্টিষ্ট মিছনাৰীসকলৰ দ্বাৰা বঙ্গৰ শ্ৰীৰামপুৰত স্থাপিত বেপ্টিষ্ট মিছন প্ৰেছৰ পৰা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম ছপা পুথি ‘ধৰ্মপুস্তক’ প্ৰকাশ হোৱাৰ পাছত, অসমৰ নিজস্ব ভূমিত প্ৰথম মুদ্ৰিত আৰু প্ৰকাশিত গ্ৰন্থখন হৈছে, নাথান ব্ৰাউন প্ৰণীত ‘Spelling Book in English, Assamese

^{২৪} Centre for Study of the life and work of William Carey, D.D. (1761-1834), William Carey University, Hattiesburg, Mississippi, USA.

^{২৫} *The Gazetteer of India, Vol-2* (Chapter 5,-Literary Activities), 1973 Ed. Pub. by Publication Division, Govt. of India, Soochna Bhawan, Lodhi Road, New Delhi.

and Tai'। এই সম্পৰ্কে এলিজা ব্ৰাউনৰ 'The Whole World Kin' গ্ৰন্থত প্ৰকাশ কৰিছে এইদৰে,-

“On the 19th^{২৬}, Mr. Brown had finished a small romanized^{২৭} Assamese and Khamti spelling book for their use.”

১৮৩৭ খ্ৰীঃত লণ্ডনৰ পৰা প্ৰকাশিত 'Asiatic Journal and The Monthly Register for British and Foreign India' শীৰ্ষক পত্ৰিকাত 'Spelling Book in English, Assamese and Tai' শীৰ্ষক গ্ৰন্থখন অসমৰ শদিয়াত ছপা হোৱা প্ৰথম গ্ৰন্থ বুলি কোৱা হৈছে এইদৰে,-

"The first fruit of the Press in Assam has appeared in a Spelling Book in English, Assamese and Tai printed at Sadia, by the American Baptist Missionaries for the use of the "Sudiya Mission School." It contains of forty eight Duodecimo pages : The first sixteen pages are occupied with the alphabets of Capital, Small and Italic letters, according to the Roman orders, and also arranged as Consonant, Vowels and Diphthongs, so as to be substituted for the native characters, and then with twenty two lessons of monosyllabic spelling tables, and unpronounceable representation of the Indian compound consonants : the next twenty four pages contains a Vocabulary, in four columns, having in succession and English Vocabule, its sound according to the romanizing system^{২৮} its meaning in Assamese, and then in Tai : Thus :

English	Romanizing Word	Assamese	Tai
Cloud	Klaud	Megh	Mok

^{২৬} 'On the 19th - এলিজা ব্ৰাউনৰ 'The Whole World Kin' ৰ ১৩৫ নং পৃষ্ঠাত বেপ্টিষ্ট মিছনে শদিয়াত সম্পন্ন কৰা কামৰ ক্ৰম বিকশিত সময়ৰ ধাৰা অনুসৰি ১৯ জুন, ১৮৩৬ খ্ৰীঃৰ কথা কোৱা হৈছে।

^{২৭} Romanized - ইংৰাজী বৰ্ণমালাৰ আখৰৰ মাধ্যমেৰে।

^{২৮} Romanizing System : ইংৰাজী শব্দসমূহ ৰোমান (লেটিন) লিপিৰ যোগেদি অসমীয়া সুৰধ্বনিত পঢ়িব পৰাকৈ বৰ্ণাঙ্কৰ লিপ্যন্তৰকৰণৰে বিন্যস্ত লিখন পদ্ধতি।

The remaining eight pages contain easy reading lessons in Assamese and Tai, with the well-known hymn of Dr. Watts, beginning with the line "Let Dogs delight to bark and bite,"^{২৯} to wind up the whole book. On the cover are the addition and multiplication tables.^{৩০}

১৮৬৪ খ্রীঃৰ জুলাই মাহত প্ৰকাশিত, আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট মিছনাৰী ইউনিয়নৰ ৫০ তম বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদনৰ 'অসম মিছন' অধ্যায়ত 'Spelling Book' গ্ৰন্থখন মুদ্ৰিত আৰু প্ৰকাশন সম্পৰ্কে তথ্য প্ৰকাশ কৰিছে এইদৰে,-

"The Assam Mission was opened in 1835-6- Messrs. Brown and Cutter having left Burmah for that purpose in 1835, reached Sadiya, Upper Assam, in the following spring. Mr. Cutter took with him a press and all the facilities for printing and in July of that year^{৩১} the printing of a spelling book was executed."^{৩২}

এই প্ৰসংগত মহেশ্বৰ নেওগৰ 'The Resuscitation of the Assamese Languages by the Baptist Missionaries' শীৰ্ষক গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছে,-

^{২৯} নাথান ব্ৰাউনৰ দ্বাৰা প্ৰণীত 'A Spelling Book In English, Assamese and Tai' গ্ৰন্থখনত সন্নিবিষ্ট কৰা কবিতাটোৰ লেখক 'Dr. Watts' বুলি উল্লেখ কৰিছে। 'Dr. Watts' ৰ পূৰ্ণ নাম Isaac Watts (১৬৭৪-১৭৪৮ খ্ৰীঃ)। আইজাক বাট্ছ এজন খ্ৰীষ্টধৰ্মীয় প্ৰাৰ্থনা, স্তুতিমূলক গীত, কবিতাৰ লেখক। ইংৰাজ সমাজত আইজাক বাট্ছক স্তুতিগীতৰ ঐশ্বৰিক প্ৰতিভাসম্পন্ন 'Godfather of English Hymondy' বুলি কোৱা হয়। কবিতাটিৰ পূৰ্ণপাঠ :

"Let dogs delight to bark and bite, For God hath made them so; Let bears and lions growl and fight, For 'tis their nature to; But, children, you should never let, Your angry passions rise; Your little hands were never made, To tear each other's eyes, Let love through all your actions run, And all your words be mild; Live like the blessed Virgin's Son, That sweet and lovely child, His soul was gentle as a lamb; And as his stature grew, He grew in favor both with man, And God his father, too, Now, Lord of all, he reigns above; And from his heavenly throne, He sees what children dwell in love, And marks them for his own."

^{৩০} The Asiatic Journal and The Monthly Register for British and Foreign India, China and Australia. Vol-XXII.- New Series, Pt I. January-April, 1837. Pub. W^M.H.Allen and Co, Leadenhall, Street, London. Pp.252.

^{৩১} In July of that year -1836 A.D.

^{৩২} Annual Report of the American Baptist Missionary Union, The Missionary Magazine, Vol XLIV (64), No. 7, July-1864 Assam Mission Chapter, Pp.236, Pub. from Boston, U.S.A.

^{৩৩} মহেশ্বৰ নেওগ- 'The Resuscitation of the Assamese Languages by the Baptist Missionaries' Pub. Western Book Depot, Panbazar, Guwahati, Pp.475.

“This is the first book printed by the American Baptist Mission. Shyan means Khamti. All in Roman Script. 'Spelling Book' usually meant vocabulary lists.”^{৩৩}

এই তথ্যসমূহৰ পৰা এই কথা নিশ্চিত যে, অসমৰ স্ব-ভূমিত মুদ্রিত আৰু প্ৰকাশিত প্ৰথম গ্ৰন্থখন হ’ল ‘Spelling Book in English, Assamese and Tai’.

১৮৩৬ খ্ৰীঃত শদিয়াত আমেৰিকান বেপ্টিষ্ট মিছনাৰী ৰূপে, মিছনাৰী মণ্ডলৰ নেতৃত্ব লোৱা নাথান ব্ৰাউনৰ ভাৰ্যা তথা শদিয়াত তেওঁলোকে প্ৰতিষ্ঠা কৰা প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ শিক্ষাদান কাৰ্যত শিক্ষক হিচাপে আত্মনিয়োগ কৰা এলিজা হুইটনী ব্ৰাউনেও ‘The Whole World Kin’ গ্ৰন্থত নাথান ব্ৰাউনে উল্লিখিত গ্ৰন্থখন ‘ৰোমানাইজড’ পদ্ধতিত লিখাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে।

গ্ৰন্থখনৰ বিষয়বস্তু : নাথান ব্ৰাউনৰ উক্ত গ্ৰন্থত ইংৰাজী শব্দসমূহ অসমীয়া উচ্চাৰণৰে প্ৰকাশ কৰাৰ কাৰণে ৰোমান আখৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে। ইংৰাজীৰ শব্দসমূহক ৰোমান (লেটিন) আখৰৰে লিপ্যন্তৰ কৰি সেই শব্দটোৰ অসমীয়া আৰু টাই ভাষাত ব্যৱহৃত শব্দৰে পাঠ যুগুতাইছে। যেনে, ইংৰাজীৰ ‘Cloud’ শব্দটোক অসমীয়াভাষীয়ে উচ্চাৰণ কৰিবৰ বাবে ‘Klaud’ (ক্লাউদ) বুলি দিছে। পাছত সেই ‘ক্লাউদ’ শব্দটোৰ অসমীয়া অৰ্থ বুজাবলৈ ‘মেঘ’ আৰু টাই ভাষাত বুজাবলৈ ‘মক’ শব্দৰে অৰ্থ দেখুৱাইছে।

‘Spelling Book in English, Assamese and Tai’ গ্ৰন্থখনৰ সৰ্বমুঠ পৃষ্ঠা ৪৮।^{৩৪} তাৰে প্ৰথম ১৬ (ষোল্ল) পৃষ্ঠাত ইংৰাজী বৰ্ণমালাৰ বৰফলা, সৰুফলা আৰু ‘ইটালিক’ অৰ্থাৎ প্ৰাচীন ইউৰোপীয় ভাষাৰ বিশেষকৈ ইটালীৰ দেশীয় ভাষাত প্ৰচলিত তথা পৃথিৱীৰ বিভিন্ন দেশত ব্যৱহৃত সোঁফালে হেলনীয়াকৈ লিখাৰ পদ্ধতিক ন-শিকাৰুৱে শিক্ষা ল’ব পৰাকৈ শিক্ষণৰ পাঠ দিয়া হৈছে। সেই পাঠৰ পাছত ৰোমান আখৰৰ স্বৰবৰ্ণ (Vowels), ব্যঞ্জনবৰ্ণ (Consonants), যুক্তাক্ষৰ (Diphthongs)ৰ শিক্ষণমূলক পাঠ সংযুক্ত কৰিছে। শব্দসমূহৰ কাষে কাষে স্থানীয় ভাষাত প্ৰচলিত শব্দৰ উচ্চাৰণত মাতিব পৰাকৈ ৰোমান আখৰতেই লিপ্যন্তৰ কৰি অৰ্থসহ প্ৰকাশ কৰিছে। পিছৰ ২২ (বাইশ) টা পাঠত কেৱল এটা স্বৰ থকা ইংৰাজী শব্দৰ বৰ্ণানুক্রমিক তালিকা আৰু ভাৰতীয় শব্দ মিশ্ৰিত ব্যঞ্জনবৰ্ণযুক্ত শব্দৰ তালিকা আৰু অনুশীলন কৰিব পৰা পাঠ সংযুক্ত কৰিছে। গ্ৰন্থখনৰ পৰৱৰ্তী ২৪ পৃষ্ঠাত ইংৰাজী, অসমীয়া, টাই ভাষাৰ বাক্যৱলী চাৰিটা স্তম্ভ কৰি সন্নিবিষ্ট কৰিছে।

পৰৱৰ্তী ৮ (আঠ) পৃষ্ঠাত অসমীয়া আৰু টাই ভাষাৰ কিছু নিৰ্বাচিত সহজ পাঠ সন্নিবিষ্ট কৰিছে। গ্ৰন্থৰ শেষ অংশত আইজাক ৱাট্ছে লিখা, বহুল প্ৰচলিত স্তুতিমূলক শিশু-কবিতা ‘Let Dogs Delight To

^{৩৪} উল্লিখিত গ্ৰন্থখন তথ্যগতভাৱে প্ৰামাণিক ৪৮ পৃষ্ঠাৰে সমৃদ্ধ।

Bark And Bite’ কবিতাটি সন্নিৱিষ্ট কৰিছে। গ্ৰন্থখনৰ বেটুপাতত যোগ আৰু পূৰণ নেওতাৰ শিক্ষণমূলক পাঠ সন্নিৱেশেৰে সজ্জিত কৰিছে।

অসমৰ স্ব-ভূমিত প্ৰকাশিত প্ৰথম গ্ৰন্থখনৰ সাম্প্ৰতিক স্থিতি : ১৮৩৬ খ্ৰীঃত প্ৰকাশ পোৱা *‘Spelling Book in English, Assamese and Tai’*^{৩৫} গ্ৰন্থখন সম্প্ৰতি দুখ্ৰাপ্য। গ্ৰন্থখনৰ ২ (দুই) টা প্ৰতিলিপি আমেৰিকাৰ বষ্টন চহৰৰ এটি গ্ৰন্থাগাৰৰ পৰা আন্তৰ্জাতিক বিনিময় ৰূপে ফ্ৰান্সৰ ‘চিটি অৱ পেৰিচ’ লৈ প্ৰেৰণ কৰাৰ তথ্য *‘City Document No.46’*^{৩৬} ৰ ১২ (বাৰ) নং পৃষ্ঠাত উল্লেখ কৰা হৈছে।

অসমৰ গ্ৰন্থসমূহৰ নাম থকা তালিকাৰ প্ৰতিলিপি

^{৩৫} City of Boston Library ৰ পৰা City of Paris লৈ আন্তৰ্জাতিক বিনিময়েৰে গ্ৰন্থ প্ৰদান কৰা তথ্যগত সমল।

^{৩৬} আমেৰিকাৰ বষ্টনৰ পৰা নিউয়ৰ্ক হৈ পেৰিচলৈ গ্ৰন্থ প্ৰেৰণ কৰাৰ তথ্যগত সমল।